

LA GUERRA SEGONS KEN LOACH

TIERRA Y LIBERTAD

"LA MILLOR PEL·LÍCULA QUE S'HA FET MAI SOBRE LA GUERRA CIVIL"

**DIJOURS, 16 DE NOVEMBRE,
A LES 20:30H**

**CINEMA RAMBLA DE L'ART,
CAMBRILS**

Amb l'assistència de l'actriu Rosana Pastor que ens parlarà del rodatge i de la pel·lícula

Direcció: Ken Loach
Guió: Jim Allen
Fotografia: Barry Ackroyd
Música: George Fenton
Duració: 110 m.
Any: 1995

LA CRÍTICA DIU

«Una pel·lícula bonica, generosa i inflexible.»
Ángel Fernández **EL PAIS**

«El director aconsegueix combinar magistralment els detalls històrics, l'acció, el debat i el romanticisme. Tot això sense que decaigui el ritme de la pel·lícula.»
VARIETY

«Una història de l'idealisme traït amb una potència emocional tan forta que arriba a tothom, fins i tot els que no saben massa bé qui era Franco.» David Ansen **Newsweek**

«La revolució traïda, l'esquerra derrotada, les ferides de la història mai curades... Una sobrietat generosa, una immediatesa plena de vigor, una gran capacitat d'emoció, sense mai un moment d'èmfasi retòric, mai un xantatge de llàgrimes.»
Lietta Tornabuoni **LA STAMPA**

«Podria haver guanyat la República? Qui va ser el culpable de la derrota? El cinema només pot intentar recrear el clima d'aquells dies, l'esperit que animava els protagonistes, les passions, els actes heroics, les debilitats.» Luigi Paini

24 DRE

SINOPSI

És la història de David, un jove britànic que va a lluitar a Espanya a favor de la República i s'integra en una milícia antifeixista on coneixerà a voluntaris d'altres països, viurà les lluites internes dels republicans i haurà de prendre partit.

EL DIRECTOR

Ken Loach (1936) és un dels guionistes i directors britànics contemporanis més importants pel seu estil cinematogràfic, per la seva producció i pel seu compromís com a creador i persona. Va estudiar Dret a Oxford, on va fer d'actor i director teatral. El 1963 va ser contractat com a director de sèries dramàtiques a la BBC, on va canviar els temes i els personatges de les produccions habituals de televisió. Va ser el primer a treure les càmeres (de l'època) al carrer per filmar la vida i el parlar de la gent treballadora. El 1967 va fer la seva primera pel·lícula *Poor Cow*, a la qual va seguir *Kes* el 1970. Totes dues són ja obres clàssiques del realisme social britànic i marquen l'inici d'una carrera que el 2024 s'extindrà al llarg de seixanta anys.

La llista de reconeixements internacionals rebuts és innumerable. Ha estat nominat diverses vegades al Festival de Cannes i és el primer director britànic que ha guanyat en dues ocasions la Palme d'Or: el 2006 per *The Wind That Shakes the Barley*, i el 2016 per *I, Daniel Blake*. El seu darrer film *The Old Oak* també ha estat nominat a Cannes el 2023

PARLA KEN LOACH

«Amb el guionista **Jim Allen** ja teníem des de fa un temps la idea de fer una pel·lícula sobre la Guerra d'Espanya perquè és un dels fets més crítics del segle XX. Es tracta de la primera guerra contra el feixisme i d'una valuosa mostra de solidaritat internacional de la gent treballadora. La possibilitat d'una revolució a Espanya estava molt viva. Les potències occidentals estaven molt contentes de veure guanyar el feixisme a causa dels interessos que tenien a Espanya. És per això que tota la retòrica antifeixista que els aliats van manifestar durant la Segona Guerra Mundial era en realitat molt buida perquè van donar suport tàcit a Franco. Hi va haver un clar moviment revolucionari en aquell moment que lluitava per la col·lectivització dels mitjans de producció. Estava clar que els treballadors tenien una posició revolucionària. També estava clara quina era la posició de l'església, que va donar suport incondicional als propietaris, a la burgesia. També la posició del Partit Comunista Soviètic va ser molt clara al respecte, ja que estava buscant fer un tracte amb els països occidentals i no

l'arriscaria recolzant una revolució obrera. Aleshores tot era molt evident, no hi havia cap lloc on amagar-se. Era com un raig de llum que il·luminava els partits polítics i les potències despullant les seves veritables posicions. Nosaltres només volíem trobar la manera de poder explicar aquesta història, a través de la gent, de persones reals. Pel treball de recerca, amb **Jim Allen**, ens vàrem basar en els principals llibres que hi ha sobre el tema. El llibre de George Orwell (*Homenatge a Catalunya*) és un llibre molt important, però no va ser la principal font de documentació. Hi ha un llibre molt bo titulat *Barcelona Roja: Dietario de la revolución* que el vam utilitzar per la recollida de dades. També ens vam basar en el llibre *Revolution and Counter-revolution in Spain* de Félix Morrow i altres llibres d'història rellevants. La major part de la meua investigació va ser a partir de la gent que va lluitar a Espanya. Vam conèixer un home extraordinari, Juan Rocabert, que havia estat capità amb el POUM. Ens va explicar el que havia viscut quan ell es va trobar envoltat per l'exèrcit republicà i el van desarmar. El relat de la seva experiència es va convertir en una de les escenes més intenses del film. Ell ens va portar a fer un recorregut pels camps de batalla i ens va mostrar els llocs on havia lluitat. També vam parlar amb moltes de les dones que van lluitar al front (anarquistes la majoria). Una tenia una parada en un mercat a Barcelona. Nosaltres volíem aconseguir el testimoniatge i l'experiència de gent que havia lluitat al POUM i amb els anarquistes, però també vam parlar amb membres de les Brigades Internacionals.

Entre les persones que treballen a la pel·lícula, hi ha alguns actors i altres que no ho són. Entre els milicians hi ha un fuster, un electricista, un mecànic... Tots es van barrejar amb els actors. Tots havien, però, d'entendre els fets políticament, tenir una actitud militant. Vam intentar trobar el tipus de gent que si es tornés a repetir la situació hauria anat a lluitar.

Amb la gent del poble, en la seqüència de l'assemblea sobre el problema de la terra, va passar el mateix. La majoria es tractava de persones que vivien als voltants. Alguns d'ells eren membres actius de la CNT en un poble proper. Hi ha un parell d'actors professionals entre ells perquè de vegades els actors són útils per trencar el gel, actuen com a facilitadors. Per exemple, l'home que no està d'acord amb la decisió de la majoria és un actor, jo vaig treballar amb ell la línia del seu argument. L'actor havia de ser prou intel·ligent per fer coses que poguessin provocar i alhora ser creïble. I va funcionar, la majoria només van dir el que pensaven.

L'home gran (Miquel Quintana) és un anarquista que va lluitar a la guerra i va estar exiliat a França. En Miquel no entenia gaire bé que es tractava d'una pel·lícula en realitat, i quan vam començar a filmar Jordi Dauder, que va

representar el paper de l'home principal al poble, va començar a parlar i ell li diu: "Espereu un minut, qui l'ha triat a vostè?". I el Jordi va respondre: "Disculpeu, jo soc actor, estem fent una pel·lícula", i el Miquel li va contestar: "Sí, però nosaltres no fem les coses d'aquesta manera. Primer ho hem de votar". Així que vam haver de parar la filmació mentre que votàvem al Jordi perquè interpretés el rol per al qual l'havíem

EL CINE DE KEN LOACH

Ken Loach és la perla negra del cinema contemporani, un precursor en els seus inicis, que no ha deixat mai de sorprendre en seixanta anys de carrera. És un dels directors amb la trajectòria més conseqüent i radical, tant en l'obra com en la vida. Va començar a fer cinema a la televisió als anys seixanta, quan els programes eren tots realitzats en l'interior dels estudis i la ficció era sovint teatre televisat. Ell va ser un dels primers cineastes en sortir al carrer i filmar la vida i el parlar de les classes populars, en els barris, en els pubs, a les mines, als molls, a les assemblees, a les vagues.

Des d'aleshores, en unes històries corals, els personatges del seu cine parlen amb la seva pròpia veu. Tot gira al voltant d'un grup de persones que parlen, que debaten, que sobreviuen amb humor i solidaritat a les circumstàncies adverses. En paraules seves: "Quan la gent és més eloqüent i encertada és quan participa en un debat. La classe treballadora té una eloqüència que poques vegades se li ha reconegut".

Aquest realisme crític, que renuncia a l'estilització de la vida, als finals feliços i a les fórmules d'èxit, implica que les seves pel·lícules són a vegades dures, però també tenen moments divertidíssims i, sobretot, un missatge fonamental: l'única manera de canviar la societat injusta és des de baix, amb la unió i participació de les classes populars.

Els grans temes

Loach ha tractat tots els conflictes del Regne Unit des dels anys vint (la primera guerra, la vaga general del 1926) fins al segle actual (la desregulació del treball i l'emigració), passant per l'ofensiva neoliberal de Thatcher i Blair (les

vagues mineres, la dels estibadors, les privatitzacions). Un dels seus principals motius conductors ha estat la "traïció de l'esquerra per l'esquerra" que, en versió britànica, seria la manipulació dels sindicats pel Partit Laborista i la burocràcia sindical. Malgrat tot, la seva obra no està centrada exclusivament en les lluites obreres. Ha tractat també altres temes: els conflictes en la família autoritària com a desencadenant de problemes psiquiàtrics (*Family Life*, 1971), els

lligams que els joves han de trencar per ser independents (*Solo un beso*, 2004) i enfrontar-se a un futur difícil (*La parte de los ángeles*, 2014). Un altre tema, dins encara del Regne Unit, ha estat el conflicte d'Irlanda; primer amb el terrorisme d'estat a l'*Agenda oculta* (1990) i més tard sobre l'origen històric de la separació entre les dues Irlandes a *The Wind That Shakes the Barley* (2006). Fins arribar a avui dia, que en la seva darrera pel·lícula s'atreveix (amb el seu guionista de capçalera, Paul Laverty) amb el conflicte amb els refugiats en una petita comunitat al nord d'Anglaterra (*The Old Oak*).

El 1996 comença la col·laboració amb el guionista **Paul Laverty** i algunes de les seves històries es fan més internacionals. Com *Carla's song* (1996), *Bread and Roses* (2000) o *Route Irish* (2010). Una relació molt productiva, perquè durant els anys dos-mil faran junts més de quinze pel·lícules.

L'estil cinematogràfic

El seu estil, a part de venir marcat pels temes que tracta, s'acostuma a definir com a minimalista i a enquadrar-lo dintre del "realisme social". Es caracteritza per la utilització de plans curts i seqüències llargues. La càmera observa objectivament les evolucions dels personatges i crea una aparença de documental. Sempre filma en escenaris reals, amb so directe i llum natural.

La música és utilitzada en molt poques ocasions i mai per ressaltar o manipular dramàticament les situacions; tot el protagonisme recau en els diàlegs i el so ambiental. Fa servir en algunes ocasions la música diegètica, es a dir, que els personatges la "senten" o la interpreten. Com a

The Wind That Shakes the Barley, on hi ha seqüències on els actors canten temes tradicionals irlandesos.

El treball amb els actors

Una de les característiques del seu cinema és que treballa amb actors naturals i professionals. És essencial que els actors tinguin alguna relació personal amb la història. S'han d'identificar amb el personatge, l'han de "viure". Els límits entre ficció i realitat s'han d'esborrar per aconseguir "veritat" en la interpretació.

Una altra singularitat del director és la seva forma de rodar, que sempre és cronològicament. Això facilita la immersió dels actors en la trama. Tot i que només coneixen parcialment el guió i no s'han d'aprendre el paper, sinó que han d'improvisar i reaccionar, deixant que surtin les emocions, sobretot en les escenes de gran dramatisme, tal com ho farien en la realitat.

Sovint el director "para trampes" als actors: els exposa a situacions desconegudes o els dona instruccions diferents, als uns dels altres, per provocar una improvisació creativa. Per exemple,

Rosana Pastor, una de les protagonistes a *Tierra y Libertad*, s'assabenta que li dispararan i morirà just abans de rodar la seqüència del lliurament de les armes a l'Exèrcit Republicà. (Ella dirà en una entrevista que va suplicar al director que no la fes morir). El personatge de George a *Carla's Song* no sap que es trobarà a la seva parella inconscient a la banyera quan entra al pis. O a *Raining Stones*, el protagonista Bob desconeix que, quan està netejant una fossa sèptica, el capellà tirarà de la cadena al pis de dalt. Malgrat tot existeix un guió, només conegut pel guionista i el director, que, a partir de les improvisacions, acaba per coincidir amb el resultat final.

Rosana Pastor i Miguel Ángel Aladren

LA GUERRA I KEN LOACH

Ken Loach és el director amb la trajectòria més llarga, compromesa i contundent que existeix. En uns temps on el bombardeig d'imatges i de titulars converteixen la guerra en un espectacle, des d'ACTE hem volgut fer un cicle homenatge al realitzador britànic centrat en les pel·lícules situades en algun conflicte bèl·lic, les seves causes i els interessos que les provoquen.

Són quatre les obres sobre la guerra del director britànic: *Route Irish* (2010), *The wind that shakes the barley*, *Tierra y Libertad* (1995), i *Days of hope* (1975). Són històries diferents en el temps i en els llocs, però que tenen alguns punts en comú.

Són sempre històries d'un grup de persones, d'una família o de dos germans que es troben immersos

en uns esdeveniments on han de prendre partit i ho fan de manera diferent. L'evolució i contradiccions dels personatges fan de fil conductor del conflicte que el director vol explorar sempre apuntant les causes que hi ha al darrere i sovint establint paral·lelismes amb situacions contemporànies.

Loach no cau mai en la contradicció de moltes pel·lícules antibèl·liques que es recreen en una suposada espectacularitat de les escenes violentes que banalitzen la violència. Hi trobem fragments que reflecteixen la crueltat o la revenja, però no són gratuïtes, sinó que són transposicions de fets que van passar en la realitat i estan integrades en la trama, la fan avançar o en són el desenllaç.

La majoria dels seus personatges protagonistes sacrifiquen la vida per lluitar per un món millor. Són oposats a la violència, s'hi troben immersos i reaccionen davant una situació injusta. També trobem els contraris, els causants de la violència, que no són mai esquemàtics, sinó que tenen unes capes que cal anar descobrint per veure quins

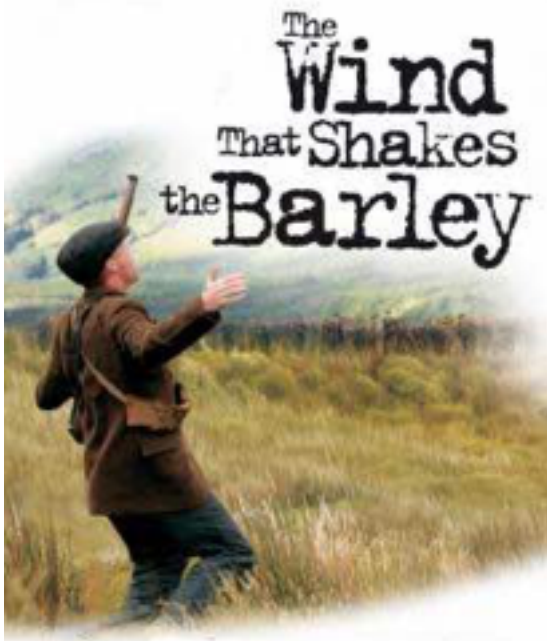

són els seus interessos, que sempre té a veure amb el poder establert.

A *Tierra y Libertad* i a *The Wind that Shakes the Barley* (El vent que mou l'ordi) trobem un dels temes més volguts del director: "la revolució traïda". A la pel·lícula sobre la Guerra Espanyola se centra en el conflicte entre els milicians que lluitaven per la revolució i els partidaris de guanyar abans la guerra (tot esperant l'ajuda de les democràcies occidentals). La "guerra dintre de la guerra" que va esclatar el maig del 37 i que és difícil d'entendre des d'una mirada actual. A *The Wind that Shakes the Barley*, després dels tres anys de la guerra d'independència, una part de l'IRA accepta les condicions proposades pels britànics (l'Estat Lliure Irlandès dintre de la Commonwealth amb la divisió del país i el reconeixement de la Corona), i un altre sector ho veu com una rendició i vol anar més lluny.

Una altra realització històrica de Loach que no hem pogut incloure en el cicle és *Days of Hope* (Dies d'Esperança). Es tracta d'una sèrie de televisió que va ser emesa el 1975 a la BBC. Consta de quatre episodis de cent minuts: 1916, 1921, 1924 i General Strike (Vaga General). Tracta de la vida i l'evolució ideològica que segueixen els Matthews, tres joves d'una família pagesa del Nord d'Anglaterra, des de la Primera Guerra fins a la Vaga General del 1926. L'emissió de la sèrie va ser molt polèmica per com descriu la brutalitat de l'exèrcit, la traïció dels líders de la Unió de Sindicats i dels polítics laboristes. Moltes de les situacions tenien un paral·lelisme intencionat amb esdeveniments d'aquell temps, com va ser la vaga dels miners del 1972.

2006

El vent que mou l'ordi es tracta d'una immersió històrica i emotiva a la lluita per la independència d'Irlanda. Amb el fil argumental de la relació de dos germans, coneixem els fets que van portar a la creació de la República d'Irlanda independent i la separació d'Irlanda del Nord, que va continuar formant part del Regne Unit.

Com és habitual en les pel·lícules de **Ken Loach**, són pocs els actors professionals, tots però han de tenir alguna vivència relacionada amb la història, han de reaccionar de la mateixa manera que ho podrien haver fet en les mateixes situacions. Per afavorir unes actuacions més autèntiques, ningú té el guió sencer, només les parts que interessa al director que sàpiguen. Sembla que Demien, el germà que no accepta el Tractat, no sabia quin era el seu destí a la pressó, va haver de reaccionar davant del que li anava dient l'altra germà Teddy (l'oficial de l'exèrcit irlandès) que sí coneixia quin era el desenllaç.

És una de les obres fonamentals del director per la seva capacitat de lligar la narració històrica amb el drama personal, per com reproduceix l'atmosfera de l'època, per unes interpretacions molt potents i per la bellesa i sobrietat de les imatges.

L'any 1994 **Ken Loach** i el seu equip desembarcaven en un xicotet poble del Maestrat aragonès, Mirambell, per rodar *Tierra y Libertad*. El film de **José Carlos Díez** recorre la història del seu singular rodatge i de la profunda petjada que va deixar en molta gent.

El documental, que es va estrenar el gener del 2023 en À Punt, hereta del llibre el títol berlangüià, *Benvingut Mr. Loach*. Però a diferència de la pel·lícula de Berlanga, els forasters no passaren de llarg: es quedaren una temporada, crearen una obra d'art plena de contingut i complexitat, de verisme. I deixaren una empremta inesborrable.

club de cinema